

HALIT BAYRI
KİTAPLARI
No.

Te 924

ملکی محبوس

اداره خانه : باب
عالی جاده سنده
وقت مطبعه سنه
متصل گوشه
باشنده ۱ نومرولی
دائرة مخصوصه

آبونه شرائطی :
سنه لکی ۲۵۰
آلتی آیلقی ۱۲۵
غروشدر .

مجموعه من هیئتفچه
طبعی تالیف ایدلمه
آثار درج واعاده
ایملز .

اداره بسنه کونده بر هیفکار ، علمی ، ادبی ، اقتصادی ، فنی ، مصور مجموعه در

تاریخ شقلاوی

شرق تاریخه، بالخاصه عثمانی تاریخه دایر یازمه آثارک اچوق بولوندیغی مملکت استانبولدر. کتبخانه لریمزده عثمانی تاریخک اکر قراقلق جهتلرینه دایر غایت مهم معلومات بولونان یک چوق اثرل وارددر؛ که کرک کتبخانه لریک کتاب آنباری ماهیتده بولونمسی و کرک آدی تاریخچیلرک کتبخانه لره اوغرامامسی یوزندن بوتون بوقیمتلی کتابلر بوکونه قدر علم عالمجه مجهول برحاله در. استانبول کتبخانه لری شرق تاریخه چالیشانلری بر خلی زمان آوروپا اوقدر احتیاج حسی اتمه دن چالیشدیراییله جک بر ماهیتده اولدیغی حالده محضاً منتظم قانالوغلری بولونماسندن مراجعت ایدهلری بر چوق کوچلکلره معروض قلمقددر. کتبخانه لریمزده موجود اولویده علم عالمجه مجهول بولونان بر چوق آثار تاریخیه یاسمک یا کلتش یازماسندن یا خود کیمسه نیک اهمیتله مراجعت اتمه مسندن کوشه نیسانده بولونیوردی. بو جهتی دوشونه رک کتبخانه لره چالیشیرکن تصادف ایدیه یلدیکم — علم عالمجه مجهول اولان — قیمتدار اثرلری بو سلسله مقالاتنده عرض ایتکی مناسب کورد. ایلمک یازی به قانونی سلطان سلیمان دورنده یازمش «تاریخ شقلاوی» آدی بر اثرله باشلیودم. حکیم اوغلی علی باشا کتبخانه سنده ۷۰۰ نومروده بولونان بو اثر قانونی سلطان سلیمانک ماجارستان سفرینه عائد اولوب مؤلفک آدی اثرک باشنه یازمش ایسه ده — احتیال بر قصد مخصوص ایله — اوقونیه جق درجه ده سیلیمشری وایلکز اسمک صولک قسمی «الدین» دییه اوقونه ییلیمکده در. علی العموم اثرلره اولدیغی کی کتاب منظوم بر مناجات ایله باشلاور؛ متبور اولاراق دوام ایدیور. بعده پیغمبر بر نعت یازیش، بونی متعاقبده «سبب تحریر کتاب» بیلدیرلیمشدر.

قانونی سلطان سلیمان، زماننده واقع غزالرک بر کتاب حالنده یازیلاورک کندیسه تقدیمی امر ایتش؛ بونک اوزرینه هر وزیرده سفرنده بولونان برذاته وقعی یازدیرمه، باشلامشدی. قانونی دورینک بنیام وزیرلرندن اولان بارباروس خیرالدین باشاده کتابک مؤلفه کندی غزالرینک تحریری امر ایتش؛ مؤلفده «نظمی اون بیک بیتدن زیاده ونژنده دخی کلامی مکمل و صراحی محصل» اولق اوزره «جمع ایدوب و ترتیب قلوب ایکی قطعه کتاب بر صواب» ی تذهیب و تجلید ایدهرک

تقدیم ایتش، بعده بر نسخده وزیریه تقدیم ایتک اوزره اثری تکثیره باشلامشدی. بو تکثیریه متعاقب آدی مجهول مؤلف کتابی وزیریه تقدیم ایتش، ایکنجی وزیر رستم پاشا دخی کتابک کندیسه انشای تقدیمده مؤلفه بردقهده «پادشاه عالم بناده که قاره» سفرنده حاضر بولونهرق وقعه نیک بالذات شاهدی اولق اوزره بر اثر ده یازمسی سوبله مشدی. بوسوزلرملق «قلب عطشانه و دل کریانه» دوقونه رق درحال جواب موافقت و برمش، بر مدت صوکرده واقع اولان ماجارستان سفرنده بالذات اردوایله برلکده بولونمشدی. سفرك اجراسنه قراروریلروریلر اردوایله کیمسی اولجه تقرر ایدن آدی مجهول مؤلفه نشانجی بک وشاهنجی باشی مصطفی آغا برآت کوندرمش و اسباب سفری بوصورتله تدارک اولونمشدی.

آدی مجهول مؤلف سفرك نهایتده قدر اردوایله حرکت ایتش، محاربه یی واردونک حرکت مراسمی بالذات کورمشدی. مؤلفک کوردیکی بو سفر قانونی سلطان سلیمانک ۹۴۷ سنه سنده یایمش اولدیغی محاربه ایدی. آرده سفرك اجراسی متعاقب بش سنه صوکریمعی ۹۵۲ سنسی رجب آیتک اوژنده تمام ایدلمشدی. ایلمک باب حکمدارک «شقلاوی و استرغان» اولان سفرك اسبابندن بحث ایدیور. بونی متعاقبده اصل موضوعه کیلرک سفرك کندیسی ایضاح اولونمقددر. مؤلف سفردده بالذات بولوندیغی جهته بعض تصویرلری جدأ بر تابلو ماهیتده در. انشای حرکتده اردونک نه صورتله ترتیب اولونوب صیرا ایله یکدیگرینک آرقسندیه کیملرک بولوندیغی اک کوچوک نقطه سنه قدر ایضاح ایدن بو اثر هم ماجار علم عالمجه مهمده قانونی دوری مدققلرنجه چوق شایان تدقیق برماهیت عرض ایتکده در.

اردونک صورت ترتیبی ایضاح ایدن شو پارچینی قارئلرک اثرحقده کوچوک بر فکر ایدیه ییلیمسی ایچین عنأدرج ایدیورم: «شهادت سلطان سلاطین زمان اوکنه دوشوب ... یوررلر ایدی. دخی یبه اوکرنجه اول یکیکجری آغاسی اولان علی آغا بندهلری یورر ایدی. وانوک داخی اوکتنجه اول آغا یوللی وزعامت طریقی یایا باشلری کم انلر دخی جمأ یوز نفر برار و مصیحت کذار و خدمتکار و خدمت پادشاهی و ادب و ارکانه پرورده اولمش دلاور یایا باشلری یوررلر ایدی. وانلر دخی طازی آتاره بنوب وزیرن قبالر کیوب و قور قلیلر قوشانوب وزیرن خنچرلر و صدقارلر مزین تبرلر کوروروب وزیرن کالری منقش قریانلر ایله طاقوب و طوغری اق بورکر اوزره التون

خاله نصرت خانم

او آندە باقەبدەنگەز ، قەلم کوجوک بر یاراق
کە کۆستەمەجەدی آڤە کەزلی کەدریمی .

*

قەلم ؟... ذوالالی قەلم ... بیلەم بیلەمەسکەز ؟
او داڤا بر ینیم چوجوق حەزنی طاشر :
آجی ایجنە دولار ، براقرە درین بر ایز ..
آڤ کوجوک بر ایشیقە کوزی دولار ، قاماشیر ..

*

بوکۆن دە غەلی دوستم ، سەز « خەتەم ! » دێهەک
بەن بر طائلی جە ، بر تسلی بکەکن .
قەلبەک تا ایجنە تۆلەدی سانکە بر جیجەک :
أمین اولک سەزەن چوق یارالیدەم بوکۆن بێ !

مەلەرە نصرت

تسلی ؟ :

کۆزلیکەز بک لۆشەدی ، سەسکەز غەلی ، درین ..
« چوق خەتەم بوکۆن بێ ! خەتەم ! » دێشەدیکەز .
ایکەنەسەیلە کیم بیلەر هانکی ظالم کەدرک
یارالیدیکەز . بەن ، شفا ایستەمشەدیکەز !

*

بیلەم بوویراڤەدە یاراسەز یاشایان کیم ؟ ...
سەز « تسلی ! » دەشیخە بێ ! بکە دەم دریندەن :
بیلەمەسەیلە چوجوق ، شفا او مەدەنک قەلم ،
یارالیدی آڤ ایخە ، آڤ شفا سەز بەن !

*

سەز مەهول بر آڤک آتەشەدە یانارقی
روخە اکیلەکن ، قەلەدەم کۆزلیمی .

قوشنوب و اللەندە نەتیز تیز کە تیزلەر هەریک او جەلری طەاری
دکەشورەم قەلەدەر و او موزلەندە داخی . تفەکری کە کتۆرەر
ایدی .. و یانلەندە داخی ... سەم و زەردن غەلاف لری اولوب
و هەنلەندە داخی تەر خۆزەزلە بە کۆتۆرەر لری ایدی کە فرەستە
هەر بر براغە جەنک ایدەر لری ایدی . و اولەنک او لێنجە دەرەد
توغلەر داخی کۆتۆرەلور ایدی . و اول توغلەرک دێندە قوچی
باشلەری یۆرەر ایدی کە اولەنک او کەرنجە اوچ یۆز نەر الون

اوسکوفلو کیوب و انلەر داخی مەن و کەرنجە صورخەر طاقنوب
واللەندە داخی باجەلە صارو بێراق لری کۆتۆرەر و سەنە اولەنک او کەنجە
اول اون ایکی بک (بیک) نەر یکجەری بولداشەلری کە انلەر
داخی پیادە لردەر . و اولەنک داخی هەر بریسی باشلەندە اق یۆرەکن
اوستە آلتون اوسکوفلو کیوب و زەرن بوکۆل کەردە مەهەب توغلەر
کۆتۆرەر و ارقا لێندە اسکەرد چوقە لردن فاخر لاسلەر کیوب
و بیلەنلەر یز قاشەلەندن التولی ابریشم قاشەلەندن قوشاقلەر

لسانیات :

« قادی » کلمسی مخند

بو کلهک اسی شکلی حقند ، ملکتمزد ، مع التاف شمدی به قدر جدی برندقه تصادف ایدله دی . حالوکه اسی تورک منلرنده و آثار سارمه بو کلهک تاریخی حقند اولدجه . فصل معلومات تصادف ایدلمکده در . بو موضوعه انحصار ایدن شو مقاله ی ایلک آدیم تلق ایدره کلهک اسی شکلی حقند بر آرمعلومات ویرمک ایسته بورز .

« قادی » کلمسی خالص تورکجه اولوب کلهک اسی شکله کرک « طوردان » ده آلمان هیئت علمی-سنگ کشف ایتش اولدی و ناقده و کرک میلادک سکزنجی عصرینک نصف

اوسکوفلو وزیرین قالو تازی آتو قوجیلر دخی بله بوررلر ایدی . و مذکور توغک دینده ینه امیراخور اغاری کم ینه انلرک یاننده سراج باشی و کتخداسی و اخر کتخدالری و کاتلری و بالجه ینه سراجلردن و اخر خلقندن برار کسنه لریله بوررلر ایدی . و صولافریله یکچیرلر ماینلرنده ینه ایکی طوبله التون ایلو والتون اوزنکلو والتون زنجیلو و مرصع ایلو و او یانلو و دکه عابلوکم انلر دخی یعنی کم اول عابلدخی مرصع و مجوهر اوله . . اشو اصل وزینله زین و مزین اولمش اترکم اول انلرک هر ریسنگ کمی روسی کمی قرمانی کمی عربی و کمی کوردی و بالجه طلمه بی نظیر و بی مانند انلر ایدی کم : یدیلور ایدی . « و قتمک عدم مساعده سنه و بوکی مباحثک ساحه تدقیق خارجه ده بولونه سنه مینی مؤلفک ادبی اوزون اوزادی به تدقیق ایدمه دم . بالاده کی ایضاحاتدن و موضوع بجممز اولان اثرک مندرجاتدن آ کلاشیلیدی و جهله « تاریخ شقلوش » صاحی بارباروس خیرالدین نامه اثر یازان ذاند . فی الحقیقه بارباروس نامه یازمش بر ایکی اثرک موجودیتی بیلور ایسه کده بو نلرک مؤلفلری ایله بو کتابک مؤلفنک عینی اولدیغی ادعا ایدمه ییز . بارباروس ک امریله یازمش اولان « تاریخ غزوات خیرالدین پاشا » عنوانی اثرک مؤلفی مراد رئیس در . « تاریخ شقلوش » دخی یازانک عینی ذات اولدایغی ده مر ایکی کتابک کوچوک بر مقایسه سندن مستبان اولمقده در . مع مافیه مؤلفی بولایلمک بر آرمدها فضله جه تدقیق متوقف بر مسئله اولوب یوقایده عرض ایتدیکم اسبدن دولای شیء دیک بو قدراتی ایضاحی کافی عد ایدره ک بو خصوصه علم عالمی خبردار ایلمکله اکتفا ایلمه .

صین نامی

اوله عالم بولان و اورخون تورک کتاب لرنده تصادف ایدلمکده در . تورک تاریخک الک اسکی یازیلی و ناقندن معدود اولان چین تاریخ لرنده عینی کلهک چین تلفظه او بدورلش سکلی کورولمکده در . لکن بو کلهک استعمالندن ده مقدم چین تاریخ لرنده « شن بو : Chen-yu » اسمنه تصادف اولمقده در . [۱]

چین تاریخ لری بر کلهک « هیونگ - نو » لساننده مستعمل اولدیغی سوبله بورلرسده تورک دینک اسکی کله شکل لرنده بو اسم یقین قانینق کلهسنگ تاریخی تور ایدره ک بر معلوماته تصادف اولمقده می بو حق مهمیت ایچنده براتش اولور . بو و ناقندن باشقه چین تاریخ لرنده « خوتون : Kho-ton » شکلنده بر کلهیه تصادف اولتور . بالاخره « خاؤن » شکلنده قید اولسان بو کلهیه الک اسکی تورکجه منلردن معدود اولان اورخون کتابه سنگ شرق جهتی [۱۱] نجی سطر لرنده کورولمکده در . بوسطر لرنده « آقام ایلترس قاغانغ » اوکم ایل بیلکه قونق تکرری تابه سنده الخ . . . عبارت سنده و اشخا کورلدیکی و جهله کلهک اسکی تلفظ طریزی « قونق » در [۲] .

عینی کلهیه هجرتک ۴۶۶ تاریخنده محمود کاشغری طرفدن تألیف اولان « دیوان لغات الترک » عنوانی اثرده ده تصادف ایدلمکده در [۳] . کرک چین تاریخ لرینگ و کرک دیگر تاریخ لرینگ بیلدیرمش اولدیغی معلوماته نظر آخاؤن کلهسی حکمدار زوجه لریته ویرلمکده در . اورخون کتابه سنده « والده بیلکه خاؤن » جمله سنده بو طرز ایضاح تأیید اولمقده در . محمود کاشغری نک اثرنده بو کله اصل قاتیلر عنوانی اولق اوزره قید ایدیلور . بو مناسبتله « خان ایچی بلسا قاتون ایچی قالی » دییه بر ضرب مثل ذکر ایدلمکده در ؛ بالطبع بو ضرب مثل تورکلرده پدر شاهی عالمک موجود اولدیغی بر زمانه عالمدر . [۴] لکن بو اثرده کتابه ده کی شکلک بر آرمعرب اولمش طریزه تصادف اولمقده در . بوندن باشقه عینی کلهک « قانونا نطق » مصدریته تصادف ایدیلور . بو مناسبتله قانینغه عالم بر طاقم کله لریک اسکی شکار لرنده تدقیق ایدره کجیز . ایزده کی و نا ئی تاریخیته ایضاحی و جهله والده مقابل اولارق اسکی تورکجه ده « واک » [۵]

[۱] Wen-hien-Toung-kao نام چینجه آردن قلا « ده غیبی » نک جلد ۱ ، نک ۲ [۲] ج ۱ ص ۳۴۳ [۳] طومسهن : اورخون کتابه لری ، ص ۱۰۱ [۴] مؤلف بو کلهی « اسکی من گانت من بنات افراسیاب » دییه ایضاح ایتکده در ؛ که بو سورته کلهک بر اصات کوستردیکی « بنات افراسیاب » کله سندن و اشخا آ کلاشیلدقده در . [۵] بو کلهک اسکیلی بوکون بیله مستعمل اولان « نوکیز » کلهسنگ موجودیتدن آ کلاشیله بیلیر .